

Alire: un qüestionament irreductible de la literatura

[Philippe Bootz](#)

● President de l'associació MOTS-VOIR
motsvoir@aol.com

Resum: Aquest article fou escrit per Philippe Bootz amb motiu del 10è aniversari de la creació de la revista *Alire*, una de les revistes multimèdia amb més tradició a Europa i mitjà de difusió del grup LAIRE, dedicat a la investigació sobre les possibilitats creatives de les noves tecnologies informàtiques. *Alire* s'ha convertit, durant aquests anys, en un referent ineludible a l'hora de parlar de la poesia electrònica, ja que ens ha permès conèixer múltiples obres poètiques escrites i destinades a ésser llegides mitjançant l'ordinador. La posició que defensa Bootz en aquest text és que la literatura informàtica és, també, literatura. L'experiència d'*Alire* ens demostra, doncs, que és possible concebre una literatura íntimament lligada a les particularitats de l'ordinador.

1. Els inicis d'Alire

La revista de literatura informàtica *Alire*, creada a París el gener de 1989 per l'equip LAIRE (Lecture, Art, Innovation, Recherche, Écriture) integrat per Philippe Bootz, Frédéric Develay, Jean-Marie Dutey, Claude Maillard i Tibor Papp, es considera la revista multimèdia més antiga d'Europa i segurament una de les més antigues d'Occident. Abans de la irrupció del CD-ROM, abans de l'explosió d'Internet, *Alire* ja editava obres poètiques escrites i destinades a ésser llegides per ordinador. El desè aniversari va representar l'avinentsa per a aprofundir sobre les pistes explorades en el si de la revista.

Aquesta tasca es va dur a terme mitjançant una reedició crítica del conjunt de números en paral·lel amb el CD-ROM *Alire 11*. Al marge d'això, però, també podem fer un primer balanç d'aquests anys, per completar un article aparegut en francès el 1994 amb el títol "Poésies en machinations" en el número 96 de la revista de literatura editada per Larousse i que es va publicar en anglès el 1996 amb el títol de "Poetic machinations" al número 30.2 de *Visible Language*. Tot i que des de sempre ha estat un fòrum de discussió sense normes i un veritable lloc de creació independent, podem dir que el projecte *Alire* té les característiques següents.

2. Característiques de la revista: la literatura informàtica

Històricament, la revista correspon a l'establiment de la "tercera via" en literatura informàtica, si es considera que l'hipertext i el generador automàtic en constitueixen les dues primeres. Aquesta tercera via està representada per la literatura animada, atès que els cinc autors de LAIRE provenen del camp de la poesia sonora i visual. De fet, aquestes tres tendències de la literatura informàtica són gairebé contemporànies, si tenim en compte que les primeres obres d'aquests tres gèneres van ser escrites de manera independent entre 1978 i 1985. Es podrien dir moltes coses sobre aquestes tres formes literàries, com ara, que cap d'elles no és una invenció de la literatura informàtica. Efectivament, es poden trobar representants d'aquests tres nous gèneres literaris en forma de llibres o cintes de vídeo (pel que fa a la literatura animada) o de muntatges de poesia visual. Tanmateix, va ser amb l'arribada massiva de la microinformàtica que se'n va poder explotar totes les possibilitats i afavorir-ne la difusió. Tal com veurem més endavant, la informàtica no només ha contribuït a la creació i la difusió d'aquestes obres, sinó que n'ha modificat profundament el comportament. Vol dir això que en realitat no existeix cap "literatura informàtica" i que l'ordinador només actua com un simple amplificador i multiplicador de possibilitats? Nosaltres pensem que no, però que la particularitat "informàtica" de la literatura no es troba circumscrita a una forma literària particular, sinó que més aviat rau, ja d'entrada, en una concepció de l'obra. Cal comprendre que la informàtica envaeix la literatura, no per a aniquillar-la, sinó

per a transformar-la.

Però, abans que res, presentarem la literatura animada, que constitueix el tret distintiu més destacat d'*Alire*. Aquest gènere recent, introdueix una irrupció de la temporalitat a l'interior de "la cosa escrita", la qual cosa acostuma molt més la "literatura multimèdia" a l'art animat. Aquesta irrupció de la temporalitat al cor mateix de l'escrit introdueix característiques de la lectura oral dins d'un objecte que no ho és en absolut. En la terminologia de Robert Escarpit, la temporalitat fa que el text escrit passi d'un estat de document a un estat de semidocument (com una pel·lícula). O encara més, instaura la irrupció d'un acte en l'espai dels signes lingüístics, de manera que a partir d'aquest fet crea una funció poètica que actua sobre la funció poètica del llenguatge. Parafrasejant la famosa fórmula de Jakobson, es podria dir que la literatura animada "projecta el principi de construcció de l'eix de la lectura seqüencial sobre el pla de les equivalències de la representació escrita". És aquí on rau un univers poètic complet, replet de no-linearitats, que es deixa entreveure, que va de la concepció del text com a actuació de l'autor mitjançant la mediació de la màquina (concepció que apareix en els textos de Castellin, per exemple) a una animació semàntica de l'escrit que desconstrueix la noció d'escrit en un continu "estat aparentment estable d'una informació en perpetu esdevenir" (Booth i Papp, per exemple), passant per un desplaçament de les paraules, que aporta una polisèmia suplementària per mitjà d'un joc de sincronies, discrepàncies i col·lisions entre els diversos nivells multimèdia (Augusto de Campos i Dos Santos, per exemple). Segurament la introducció recent de l'animació en les arts obrirà una era tan fructífera com l'era Gutenberg. El terreny per explorar és tan immensament ric que qualsevol investigador s'hi podria quedar per sempre. *Alire* s'hauria pogut convertir en la revista "d'escrits multimèdia" i definir, en certa manera, un nou espai de coerció literària gairebé "metapoètica", atès que utilitza la lectura en l'interior de la mateixa coerció. Però no va anar així; *Alire* es defineix com la revista dels "escrits de font electrònica". Examinem el contingut d'aquesta expressió, o més concretament, la seva traducció en fets.

Per primera vegada a França, *Alire* va proclamar en veu alta i amb contundència que la literatura informàtica és literatura i no una mera eina lingüística, tal com la consideraven els partidaris de la generació automàtica, corrent que dominava Europa durant aquella època. La primera missió d'*Alire* va consistir a afirmar que la literatura no és "assistida per" ordinador, contràriament a la concepció que en tenien els autors de l'ALAMO ([Atelier de Littérature Assistée par la Mathématique et les Ordinateurs](#), "Taller de literatura assistida per matemàtica i ordinadors"), sinó que existeix una literatura íntimament lligada a les particularitats de la informàtica. És per això que la revista es va construir de bon principi sobre una complementaritat entre els suports paper i els suports informàtics (disquet i més tard, CD-ROM). En tots els números, fins al desè inclòs, tot el que podia editar-se sobre paper, es feia en un llibret que acompanyava els disquets. Aquests llibrets contenien, en els primers números de la revista, obres gràfiques estàtiques i articles teòrics. Després, la revista va anar radicalitzant la seva òptica; van desaparèixer les obres gràfiques i només van quedar-hi els articles teòrics. En canvi, fins i tot en el cas dels generadors automàtics, el públic mai no ha rebut cap publicació impresa o la possibilitat de conservar d'alguna manera els generadors o hipertextos editats. Però, a partir del 1995, aquesta posició teòrica que pretenia establir l'existència d'una singularitat de l'obra informàtica va començar a considerar-se menys necessària gràcies a la progressiva difusió popular dels productes multimèdia i de la major comprensió d'aquest tipus de literatura per part dels actors implicats. Per això el CD-ROM *Le salon de lecture électronique* ("El saló de lectura electrònica"), que compila els nou números anteriors i els escrits dels llibrets corresponents, i el CD-ROM *Alire 10* (en coedició amb la revista *DOC(K)S*) contenen reproduccions d'obres en paper.

En el cas dels hipertextos i els generadors automàtics, la posició que *Alire* sosté inverteix les antigues concepcions. És a dir, el pensament tradicional sempre concep el text com un objecte; concretament, l'objecte accessible a la lectura, que d'ara endavant anomenarem "text finalitzat" ("*texte-à-voir*"). Aquest text està constituït pel recorregut concret que duu a terme un lector amb un hipertext o qualsevol text en general. Aquesta concepció clàssica va prevaler a Europa durant la dècada dels 80, anys en què el generador automàtic es va imposar com a mètode dominant, gràcies a la conjunció de les dues perspectives següents. La generació automàtica, mètode algèbric fonamentat en la gramàtica generativa, constitueix una eina molt útil d'estudi i de simulació del llenguatge, i una via possible per a la traducció automàtica. Aquesta aplicació, la manifestació més destacada de la qual va tenir lloc en el congrés de Cerisy del 1985 (les actes van ser editades el 1991 per Presses Universitaires de Vincennes, amb el títol *L'imagination informatique de la littérature*), considera el generador en si (és a dir, el programa) com una delegació de l'autor. La segona perspectiva, més literària, només manté de

l'estructura algebàrica l'aspecte combinatori i inscriu la generació automàtica de textos en la prolongació del corrent oulipià, que tanta força té a França. Parlem de la posició de l'ALAMO. En aquest cas, la màquina és concebuda com un autòmat de textos, una simulació paroxística de la combinatòria que transporta la noció de literatura amb coercions a indrets fantasmagòrics i sense sentit; es transforma, d'aquesta manera, l'acte de producció textual (acte que es podria considerar com el fundador de tota la literatura) en un reflex de Pavlov sense fi. L'exemple més significatiu d'aquesta tendència és l'arxiu, recopilat pel Centre Nacional d'Art Contemporani (CNAC) Georges Pompidou del conjunt de textos generats amb motiu de l'exposició "Les Immatériaux" de 1985. El CNAC només va arxivar els textos generats i va destruir el programa de generació. Aquesta producció "catastròfica" de textos planteja qüestions incòmodes a la concepció clàssica del text concebut com a text finalitzat (entès aquí com a "text generat"), i de manera més general, a la concepció de la literatura com a productora d'objectes: fins i tot les nocions d'autor i de text s'han posat en qüestió, i també la posició de la lectura.

Resulta interessant observar com els autors clàssics han donat resposta a les preguntes originades per aquesta catàstrofe. En general han rebutjat aquest nou gènere literari, arguint que l'estat actual dels textos generats per ordinador es caracteritzaven per una inferioritat literària —per no dir pobresa— en comparació amb la veritable creació d'un autor real. En el número 129/130 de la revista *Action Poétique* (Avon, 1992), es pot trobar un compendi d'opinions, gairebé caricaturesques, de les diverses posicions (a favor i en contra) d'autors i de lectors davant d'aquest tipus d'obres. L'argument de la feblesa del text generat per ordinador em sembla tan fal·laç com l'argument de qui considera que una màquina mai no podrà guanyar una partida d'escacs. No resulta difícil intuir que uns quants milions de dòlars ben invertits podrien empènyer els límits entre la simulació i la genialitat en zones discernibles només per un geni.

Tanmateix, davant d'aquest dilema que fa reviure el psicodrama que va envoltar els primers temps de la cibernetica, *Alire* ha decidit tallar el nus gordià i desplaçar la qüestió cap a aigües més humanístiques. Tot aquest debat es fonamenta en l'existència, i encara més, en l'estabilitat temporal del text generat. Aquesta suposició només pot funcionar si existeix un objecte, que es podria anomenar text, que manté les característiques de l'escrit i conserva l'accessibilitat a la lectura aplicable a un document escrit. A més, va estretament lligada a una concepció de la literatura com a productora d'objectes (o d'estructures lingüístiques o semiòtiques independents del seu suport i mode de producció) anomenats "textos". Remarquem, ja de passada, que aquesta concepció preval igualment en la concepció clàssica de l'hipertext, en el qual el "text" no és altra cosa que l'objecte accessible al lector (el text finalitzat en la nostra denominació). Funcions com la memorització dels recorreguts de la lectura permeten realitzar la permanència temporal necessària, a fi que l'objecte llegit pugui constituir-se com a text escrit. Resulta curiós constatar que en la literatura informàtica, en el sentit que jo qualificaria de "primera generació" que descrivim aquí, intervé una inversió aparent de les cronologies entre l'escriptura i la lectura. Segons sembla, el text no preexisteix a la seva lectura; ara bé el que caracteritza un escrit és que està "destinat a" ser llegit, la seva lectura efectiva és una operació independent de la seva existència i consecutiva a aquesta. La supressió d'aquesta condició, la immanència de la creació (no parlo de "reproducció" com en el cas del vídeo) de l'objecte textual a la lectura realitzada sobre pantalla, elimina alhora la noció tant de literatura fonamentada en la preeminència de l'estructura lingüística o semiològica, com de la idea que el text pugui ser una identitat independent de l'acte de la lectura. Aquesta darrera concepció, l'única vehiculada per *Alire*, correspon a una concepció que podríem qualificar de segona generació, que és la que impera actualment a Europa. S'ha establert un consens en el fet de considerar la versió impresa d'un text generat per ordinador com una reescriptura, en el sentit chomskià del terme: aquesta versió anul·la el funcionament particular del generador automàtic i converteix el text generat en text clàssic, dona al text finalitzat la categoria d'objecte. Ara bé, *Alire* lluita amb força contra aquesta reescriptura, i no proporciona cap versió impresa ni, gairebé mai, la funcionalitat "Història". Amb aquesta pauta d'actuació, la revista confereix més importància al funcionament de l'obra informàtica que al seu resultat, i defineix la literatura com el procés generador i no pas com el resultat obtingut. Aquesta immanència sembla la que s'estableix en un text animat, ja sigui de vídeo o informàtic, entre els moments de l'animació i la lectura, cosa que pot crear algunes confusions de les quals parlarem més endavant, però que queden perfectament delimitades. Quan afirmem la importància del funcionament sobre el resultat obtingut per aquest, *Alire* estableix una equivalència entre generador automàtic, hipertext i literatura animada. Entén totes aquestes formulacions com a declinacions possibles d'una literatura concebuda com a procés i, evidentment, no pas com les úniques possibles, tal com deixa entreveure l'emergència de formes

noves com el poema de lectura única i l'*Oeuvre Verrouillée* ("l'Obra Tancada").

D'altra banda, des del punt de vista pragmàtic, aquesta equivalència es manifesta des de fa temps pel que fa a la programació: per poc que es faci servir un llenguatge evolucionat i poc especialitzat com C++, Toolbook o Hypercard, s'eliminen ràpidament les fronteres dels gèneres (el poema de lectura única, publicat a *Alire* 10, n'és un exemple evident: es tracta d'un generador que desenvolupa un recorregut hipertextual, en forma d'animació). El signe més visible d'aquesta unitat complexa, que, al meu parer, estableix l'autèntica identitat d'una literatura informàtica, es troba en el fet que totes les realitzacions d'aquests processos se situen dintre d'*Alire* en l'espai de la pantalla i en la durada d'una lectura. Però hi ha altres característiques, menys evidents, que treuen a la llum nous aspectes d'aquesta identitat. Aquestes característiques estan relacionades amb dues particularitats independents que anomeno "les dades inferides" (*les données induites* i "el context de lectura" (*le contexte de lecture*)).

Les dades inferides corresponen al conjunt del material creat en el moment de la lectura, però no destinat a ser llegit pel lector. La naturalesa i el paper d'aquest material poden adoptar formes molt diverses, en les quals ara no cal entretenir-se. També estan relacionades amb una interactivitat, encara que aquesta sigui mínima. La primera interactivitat, que pot actuar com a tal, és el simple llançament del procés textual; la utilització del botó "on/off" del text. Moltes obres (podríem citar, per exemple, la de Dutey i Jane Sautière a *Alire* 10, o Prolix de Christophe Petchanatz a *Alire* 6) aprofiten aquesta interactivitat bàsica, la funció primordial de la qual, abans que qualsevol ús artístic, és fer patent el comportament procedimental d'aquesta literatura. Amb el funcionament, el procés textual crea informacions que, evidentment, seran utilitzades pel procés en si per administrar què serà llegit posteriorment (a vegades de manera irreversible), si bé aquesta informació pròpiament dita no estarà destinada a la lectura: no forma part del text finalitzat. De fet, és la primera vegada en literatura que una part del material de l'obra no està destinada a la lectura. Personalment, crec que és un indicatiu important (no exclusivament literari) de desplaçament de la noció d'obra. Cal remarcar que l'emergència d'aquest tipus de literatura ha estat possible gràcies a l'existència d'una estructura de difusió de les obres que facilita un accés a l'obra i les condicions suficients per permetre'n una lectura "privada". I aquest és un dels mèrits d'*Alire*, que ha afavorit l'emergència d'una literatura informàtica arrelada en la intimitat tradicional de la literatura i que evita els espais públics de les galeries i les exposicions. Els arguments que exposem en aquest paràgraf i el següent només es poden entendre si es valora la particularitat d'aquesta lectura privada que permet la lectura i posa en evidència el funcionament diacrònic de l'obra. Les característiques de la literatura informàtica, respecte a qualsevol altra forma de literatura, mecanitzada o no, sembla que només apareguin (no parlem de manifestar-se, sinó de poder ser simplement discernides) en aquesta dimensió diacrònica. Tal com veurem a continuació, dins de la concepció més radical de la literatura informàtica, el "punt de vista funcional" (la noció d'obra no es pot considerar independent d'una situació de lectura), l'obra crea la seva condició particular de lectura de la mateixa manera com la situació real de lectura desvia l'obra; la lectura no és una operació "aplicada al" text. Les dades inferides són, de fet, la manifestació més incontestable de l'existència d'una veritable literatura informàtica.

El context de lectura és una manifestació més controvertida que, potser per això, lluita per mantenir-se. No va ser fins a l'aparició dels textos animats que va començar a cobrar importància. El context de lectura correspon, des d'un punt de vista tècnic, a la diferència de les coercions externes (no dominades i, fins i tot, gairebé sempre desconegudes) que actuen sobre les màquines de creació i de lectura. Hi ha dues concepcions oposades en la manera de tenir-les en compte; el debat entre Tibor Papp i jo mateix presentat en el llibret d'*Alire* 3 el 1994 ho exposa clarament. La primera, la més antiga, defensada per Tibor Papp, consisteix a negar l'existència, i sobretot la importància real, del context de la lectura; és a dir, tractar-lo al cap i a la fi com si es tractés d'un soroll que deforma el projecte de l'autor. Aquesta visió s'acosta a la concepció del text com a objecte, un objecte perfectament dominat per l'autor, i inscriu el text finalitzat animat dins la tradició de les poesies visuals i sonores. Aquesta concepció considera aquest objecte com el centre d'un procés (d'animació o interactiu) i sap aprofitar els avantatges de la informàtica (en relació al vídeo) constituïts per la interactivitat i l'explotació de l'atzar. Així doncs, en aquest cas, la literatura tan sols és procedimental "en part", cosa que significa que l'obra literària està concebuda com un "objecte de lectura procedimental", és a dir, que la lectura no pot dur-se a terme si no es realitza simultàniament un procés en l'interior del text. Aquesta visió no està més lligada a la informàtica que les concepcions clàssiques de l'hipertext i del generador automàtic. Aquest tipus de literatura, que es fonamenta sobre l'existència d'un procés produït en el si d'un objecte

textual, és possible sense l'ús de l'ordinador, i fins i tot, sense cap altre tipus de màquina. D'aquesta manera és com un amic meu, durant la dècada dels 80, va elaborar un llibre objecte que contenia un paper tan fotosensible que el text es modificava durant la lectura d'una manera irreversible. En aquest sentit, la informàtica ofereix les mateixes qualitats que les que van destacar en els hipertextos i els generadors automàtics: en facilita el tractament, en multiplica les possibilitats i eleva a rang de tècnica literària allò que abans només era un efecte. La informàtica té un paper de calculadora.

He anomenat "mimètic" aquest punt de vista, atès que se suposa que, tal com passa amb un "bon" mitjà, la màquina només crea informació i reproduïx correctament el procés que l'autor ha previst durant el procés de programació; el resultat accessible al lector des de la seva pantalla de lectura ha de ser idèntic al que l'autor ha realitzat en la seva pantalla de creació (el procés textual del lector és "mimètic" respecte del procés textual realitzat en la màquina de l'autor). Aquest punt de vista no atorga cap valor literari o artístic específic a l'execució del programa en el moment de la lectura. Ara bé, aquesta concepció només resulta viable si l'execució del programa correspon *estrictament* a una descodificació del programa de l'autor, i fins i tot també amb les característiques que es van definir en el moment de la creació d'aquest programa. Dit en altres paraules, el procés de comunicació que s'estableix entre l'autor i el lector ha d'inscriure's dins del quadre estricte del paradigma de Shannon, seguint l'exemple dels processos artístics aplicats en altres mitjans (especialment, llibre, vídeo, pel·lícula i CD d'àudio). Per desgràcia, l'ordinador és una màquina massa complexa per aquest projecte, i mai no s'acaba de dominar del tot. En realitat, en tot el que succeeix en la màquina del lector en el moment de la lectura intervenen un gran nombre d'actors que influeixen directament, però de manera aleatòria i sempre desconeguda per l'autor, sobre el desenvolupament del procés textual en el moment de la lectura, igual que durant l'escriptura del programa. L'autor, aleshores, esdevé un lector molt particular que assumeix el paper d'autor a fi de validar la seva tasca d'escriptura. Aquests actors són l'autor, com a intermediari del programa que ha escrit; el programador d'aquest programa; el constructor del processador; l'inventor del sistema operatiu, i també el lector per mitjà de la configuració material total de la seva màquina (i l'aplicació del programari en el moment de la lectura). En tots aquests interventors, que no es comuniquen entre ells, hi ha massa coses "no dites" per esperar que l'obra programada, en el moment de cada lectura, imiti exactament el procés original. En aquest sentit, el programa conté una gran quantitat de factors implícits, paràmetres definits per altres actors diferents de l'autor. Volem dir amb això que aquest punt de vista "mimètic" és una utopia? En tot cas, podríem acostar-nos-hi molt. El programador, especialment, per una bona suma de diners pot afavorir aquest acostament, al preu de reduir el nombre de modes possibles d'operació. Certament, bona part de les diferències de comportament detectades entre el procés realitzat per l'autor i el realitzat pel lector, es podrien entendre com a problemes de flux d'informació. Des d'aquesta perspectiva, convé prendre precaucions o escriure un codi eficient per tal que el flux exigint pel programa que s'està executant sigui compatible amb el de la màquina hoste en el moment de la lectura. Això és el que succeeix, sovint en detriment de la qualitat gràfica de visualització o de la qualitat sonora, en les diverses tècniques que es presenten en format de vídeo (aleshores el flux s'expressa en nombre d'imatges per segon). Aquest format és imperfecte: sovint necessita un material o mòduls de programes específics per al lector i no s'exclouen els riscos d'incompatibilitat, contràriament a un mitjà real com el vídeo. Alguns llenguatges de gran eficiència, com el Macromedia Director, entren en aquesta lògica i sembla que proporcionen resultats molt satisfactoris. Tanmateix, aquest format no és l'únic possible. Fins i tot s'ha vist condemnat al fracàs en el cas de la literatura programada, tal com va demostrar el fet que es van haver de reprogramar totes les obres d'*Alire* del número 1 al 6 el 1994.

S'ha imposat, però, un altre punt de vista més pertinent: el punt de vista "funcional" que té en compte el funcionament del programa quan s'executa i que fins i tot l'eleva, aquí també en forma ideal asimptòtica, al rang de procés literari preeminent. No és el procés del text finalitzat el que crea la literarietat de l'obra, sinó que més aviat se n'encarrega sobretot la gestió de l'explotació del programa. No és complicat entendre que no es pot tractar el context de la lectura com un "soroll", ja que això voldria dir que l'obra programada hauria de ser escrita per a cada configuració possible concreta, atès que cap "controlador del canal" no és capaç de garantir una condició general de codificació eficaç per a qualsevol tipus de projecte. Això succeeix en les exposicions públiques: quan l'autor vol un resultat particular en l'exposició, ha de portar la seva màquina, o reprogramar una part de l'obra en la màquina hoste, o bé conformar-se amb el que veu. En qualsevol cas, una presentació pública sense comprovacions prèvies, sempre tindrà lloc sota "risc i perill de l'organitzador". La visió funcional estipula que el lector llegirà el funcionament real del programa en la seva màquina, i no un funcionament "volgut" o "desitjat" per una tercera persona. És a dir, el punt de vista funcional estableix el principi

d'absència de fracàs de lectura: "tot allò que pot ser llegit és llegit". Així mateix, dona tota la llibertat a l'autor perquè pugui confiar eventualment en un tècnic que "li sabrà" i "li podrà programar el que calgui perquè funcioni". En altres paraules, proclama l'existència de l'acte creatiu en el present, tant a nivell de la concepció, com a nivell de la lectura, i dins d'una possible ignorància relativa, tal com succeeix en qualsevol acte viu i lliure. A *Alireens* vam adonar que aquesta posició tenia conseqüències serioses en l'escriptura i el treball de l'autor. En primer lloc, la revista afavoreix la llegibilitat del text finalitzat en detriment de la fidelitat a un projecte d'autor. En aquest mateix constrenyiment, el treball de l'autor ja no és una creació, sinó la gestió dels fragments del seu projecte: escriure no és produir sinó administrar la incapacitat de la màquina per produir.

Ha de quedar frustrat, l'autor? Ha de ser pessimista? No. L'autor s'ha convertit en discapacitat? S'ha alienat en la seva creativitat per una màquina estúpida i opaca? No. Aquesta posició mostra l'avantatge de permetre un funcionament diacrònic de l'obra "passi el que passi" (o gairebé) i aquesta simple possibilitat ja és una victòria de la creativitat. Sense la creativitat, qualsevol obra programada, capaç d'evadir els límits ideològics dels programadors, només serà una actuació de la màquina, una durada de vida més restringida que la vida humana, tenint en compte la rapidesa de l'evolució de la informàtica. Imposa una reflexió més que no pas sacrificis.

3. Conclusions

D'entrada, tal com s'ha vist, les eines permeten mantenir-se en un quadre de satisfacció des del punt de vista mimètic, si és el que l'autor desitja. La democratització d'aquestes eines explica l'augment important del nombre d'autors en literatura informàtica. A més, el punt de vista funcional implica que qualsevol acte de creació es confon amb un acte de traducció i de conservació museística. L'autor es veu obligat a saber exactament què vol salvar del seu projecte, jerarquitzar les característiques més destacades del text finalitzat, i pensar finalment el procés textual dins de la seva globalitat i no simplement en detall. Fins i tot ens podem plantejar, des d'aquest punt de vista, la creació dels processos textuais que "no són realitzables en cap màquina i, tanmateix, llegibles en totes", és a dir, que produeixen textos finalitzats en totes les màquines, encara que cap d'aquests no contingui totes les característiques desitjades en el projecte complet. Fins i tot, si es construeixen generadors de generadors, es poden concebre projectes que produeixin textos finalitzats que continguin una infinitat de característiques.

Aquest és un projecte extremadament ambiciós, però possible, ja que el punt de vista funcional no aborda l'escriptura en termes de flux d'informació limitat, sinó en termes de subjecció d'una estructura textual a l'adaptació del flux a una capacitat establerta. El tractament del flux no ha manipulat la font (l'escriptura), sinó que l'ha transportada fins al destinatari i regularitzada en el moment de la lectura. Això és el que pretén dur a terme el projecte del "generador adaptatiu" i només el futur ens podrà dir en quina mesura pot acostar-se fins al resultat ideal. Per ara, només constatem que la introducció de diverses regles "adaptatives" i de control del procés en curs de realització permet executar en qualsevol PC modern programes d'animació en 8086, o poder jugar amb una obra programada en una màquina ràpida com és "Les Stances à Hélène" (que apareixerà a *Alire* 11) en màquines lentes (un Macintosh proveït d'un simulador de PC). En cada cas, el text finalitzat obtingut en una màquina lenta varia força de l'obtingut en una màquina ràpida (de fet, varia simplement d'una màquina a una altra), i aquesta diferència va lligada a les diferències de constrenyiment que s'apliquen en les màquines, i no a qualsevol interactivitat. Sembla evident que per aquest tipus d'obra les estructures de gestió i d'execució del programa aplicades per l'autor tenen tanta importància com les formes del text finalitzat. Fins i tot afirmaré que formen part de l'estil de l'autor i poden articular-se com a formes literàries, formes inaccessibles a la lectura, ja que només el resultat del procés que les utilitza és accessible al lector. En aquesta literatura, els objectes textuais i especialment el text finalitzat (encara que el programa també) perden la seva posició de domini. El procés d'escriptura-generació-lectura és el que constitueix l'obra i ha de ser pensat com a tal per l'autor. Una lectura d'avui no garanteix al lector la reproductibilitat del text finalitzat demà, encara que aquest no sigui interactiu, de manera que "ningú no pot afirmar amb certesa haver llegit l'obra". Serà potser el lector social, resultant de les comunicacions i discursos indirectes entre lectors individuals de l'obra, qui garantirà l'objectivitat d'aquesta en l'evolució diacrònica de les característiques estàtiques dels seus textos finalitzats. Aquesta qüestió roman oberta.

Per finalitzar, podríem concloure que una concepció de la literatura no exclusivament destinada a la lectura preserva una intimitat tant de l'autor com del lector en el si de l'obra. Tot i que encara es troba en un període de formació, aquesta literatura, que no pertany a l'ordre de la *performance*, ni a l'ordre de la *trace*, duu a terme una modificació enmig d'una immensa permanència; instaura la particularitat determinada i immaterial com a únic objecte accessible a la lectura i torna a posar en dubte la concepció de l'obra heretada del segle XIX. No com a entitat permanent, sinó com a entitat reconeixible, atès que ja no són les característiques permanents de l'obra les que romanen accessibles a la lectura. L'obra està en una esfera d'influència ordenada per un acte creador de l'autor. Elimineu l'esfera d'influència, i l'ordre i l'obra desapareixeran amb ella.

Enllaços relacionats:

- ★ Alire (revista en CD-ROM de poesia actual, animada i interactiva):
http://members.aol.com/mots%20voir/alire_tout.htm
- ★ LAIRE:
<http://www.epi.asso.fr/revue/94/b94p051.htm>
- ★ Centre Electrònic de Poesia:
<http://wings.buffalo.edu/epc>
- ★ Atelier de Littérature Assistée par la Mathématique et les Ordinateurs (ALAMO):
<http://indy.culture.fr/alamo>
- ★ Grup Infolipo:
<http://www.unige.ch/infolipo>
- ★ TAPIN (poesia sonora i visual):
<http://membres.lycos.fr/tapin/>

[Data de publicació: abril de 2002]

Citació recomanada:

BOOTZ, Philippe (2002). "Alire: un qüestionament irreductible de la literatura". *Digitum*, núm. 4 [article en línia]. DOI: <http://dx.doi.org/10.7238/d.v0i4.572>